

De IDEEZET

Kees Wissenburgh

De Studieverzameling van de Faculteit EWI beschikt over een omvangrijke collectie elektronenbuizen, die de periode van ruwweg een eeuw bestrijkt. In het begin van de 20ste eeuw toen de technische ontwikkeling van de eerste elektronenbuizen die toen radiolampen werden genoemd, op gang kwam, dacht men nog uitsluitend aan militaire toepassingen, zoals radio-communicatie. Het begrip radio-omroep was nog onbekend. Omdat Nederland niet direct betrokken was bij de Eerste Wereldoorlog waren de inspanningen hier in die tijd vergeleken met die in andere Europese landen aanvankelijk niet al te groot.

Dat veranderde in augustus 1917 na een noodlanding in de Waddenzee van een Duits watervliegtuig waarin apparatuur met radiolampen (Telefunken EVN94) bleek te zitten. De betrokken Nederlandse militairen wendden zich namens het Ministerie van Oorlog (tegenwoordig Defensie) tot de Philips Gloeilampenfabriek om de lamp na te bouwen. Gloeilampenfabrieken beschikten voor de vacuümtechniek over de benodigde expertise. Daar zag men er toen het commerciële belang niet van in - militaire Spielerei vond men. Een van de andere toenmalige gloeilampenfabrikanten in Nederland ging echter graag op het verzoek in. Na een grondige analyse en de nodige experimenten maakte zodoende de Metaaldraadlampenfabriek "Holland" te Utrecht de eerste radiobuizen in Nederland. Reeds in december werd een succesvolle demonstratie gegeven met "Holland" buizen in ontvangers en versterkers en ontving de fabriek de eerste orders van de Nederlandse marine.

6 November | RADIO | 1919

Soireé-Musicale.

(Donderdagavond 8-11 uur n.m.)

PROGRAMMA:

1. Turf in je ransel	Parademarsch.
2. Valse Rusty	Cigaren.
3. Rigoleto	Quatro.
4. Een meisje dat men nooit vergeet	Spaenhoof.
5. Les Bandolillo	Marche Espagnole
6. The Holy City	Cornet Solo.
7. La Barbier de Séville	Air de Romance.
8. Ave Maria	per Violon.
9. Caravan	March.
10. De Krants	Solter en Hesse.

en andere nummers.

Programma wordt gegeven met behulp van een pathfoon door middel van een Philips-Idurat-Generatorlamp,
gemonteerd in een
Radio-Telefonie Zendstation der „Ned. Radio-Industrie“
op een golflengte van 670 Meter.

Iedereen die in het bezit is van een eenvoudig Radio-ontvangtoestel kan deze muziek rustig thuis hooren. 25564/111

Bij gebruik van onze versterkers kan deze muziek door het gehele vertrek hoorbaar gemaakt worden.

Voor nadere inlichtingen en levering van ontvangtoestellen, versterkers, telefonie zendstations enz. wende men zich tot de

„Ned. Radio-Industrie“
Beukstraat 8-10,
S-Gravenhage.

In 1917 vond er in Nederland nog een andere significante ontwikkeling plaats. In Den Haag was een klein bedrijf, genaamd "Nederlandse Radio-Industrie", waar zeer eenvoudige radio-ontvangers en radio-onderdelen werden

gemaakt. De eigenaar van deze onderneming was ingenieur Hanso Henricus Schotanus à Steringa Idzerda (Weidum 26-9-1885 - Den Haag 3-9-1944). Hij kwam uit Friesland uit een geslacht van plattelandsartsen. Hij koos echter voor een technische studie en behaalde in 1913 het diploma van ingenieur aan het Rheinisches Technikum te Bingen. Na kort in de industrie te hebben gewerkt, vestigde hij zich in Den Haag als zelfstandig adviseur. Hij ontwierp onder meer een radiozoeker die tijdens de Eerste Wereldoorlog door het Nederlandse leger gebruikt werd om van Duitse zeppelins de positie te bepalen.

Idzerda wilde radiotoestellen voor de gewone burger beschikbaar maken; hij dacht als radiopionier al aan omroep. Hij had echter behoefte aan een goede radiolamp. Hij benaderde daartoe de Philips Gloeilampenfabriek met een voorbeeld gebaseerd op de Lee de Forest triode (ook wel "audion" genoemd, octrooi 1907). Bij Philips zag men wel wat in die activiteit en wilde de buis wel produceren onder de voorwaarde dat Idzerda er 180 per jaar zou afnemen. Eind 1917 werden de eerste experimentele buizen gemaakt en kregen de typeaanduiding IDEEZET naar de eerste drie letters van Idzerda. De eerste productie werd in 1918 geleverd en de buizen werden met name door de radioamateurs met enthousiasme ontvangen. Eind 1918 waren er 1200 verkocht! De buis werd verbeterd met name op de kwaliteit van het vacuüm en medio 1919 waren er drie versies van de buis in de verkoop. In die tijd had Philips tevens een zendbuis ontwikkeld, bekend als de "Zendlampe" met een uitgangsvermogen tussen 5 en 10 Watt.

Na een aantal geslaagde demonstraties met radiotelefonische uitzendingen vroeg Idzerda een officiële zendvergunning aan, kreeg die (roepnaam

„NED. RADIO-INDUSTRIE.“
BEUKSTRAAT 8-10 .. 'S-GRAVENHAGE.

DE

is de eenige origineele Nederlandse Radio-lamp.

Prijs f 12.50.

Absoluut constant (overvloedige karakteristiek).
Geringe gloei-stroom (0,25 Amp. 4 Volt).
Lage aanspanning (24 Volt, geen variatie).
Geruischloos werken (geen geluidvariatie).
Enorme versterking (hoog en laag frequent).
Geschikt voor kaskadeschakeling (onderling gelijke karakteristiek).

Alle „Philips“ zijn genummerd en word door een reeks N° 1200 afgeteekerd.

van de zender PCGG) en op 6 november 1919 verzorgde hij vanuit de Beukstraat in Den Haag van 's avonds 8 tot 11 uur de eerste publieke Nederlandse radio-uitzending. Het programma "Soireé-Musicale" (sic) was daags tevoren middels een advertentie in de NRC bekend gemaakt. Tot september 1924 verzorgde Idzerda honderden uitzendingen die ook buiten de landsgrenzen populair waren. Financieel ging het hem echter later niet voor de wind en werd hij failliet verklaard en werd zijn zendvergunning ingeperkt. Alleen in de nachtelijke uren deed hij tot 1932 nog wat aan radio en doekte een paar jaar later alles op om tenslotte als pensionhouder de kost te verdienen. Zijn zender had hij geschonken aan het Museum voor Communicatie (voormalig Postmuseum) in Den Haag. Thans bevindt de zender zich in het museum "Beeld en Geluid" in Hilversum.

In 1944 werd dé pionier van de radio-omroep, toen hij wat brokstukken van een neergestorte Duitse V2-raket had verzameld, door een Duitse patrouille gearresteerd en op beschuldiging van spionage, na later is gebleken, op 3 september geëxecuteerd. ■